

Wikström, Mats: The Multicultural Moment. The History of the Idea and Politics of Multiculturalism in Sweden in Comparative, Transnational and Biographical Context, 1964–1975. Doctoral Thesis in General History. Åbo Akademi University, Turku 2015. 325 p. ISBN 978-952-12-3133-9.

Yhtenäisestä kansankodista monikulttuuriseen yhteiskuntaan – aatehistoriallinen näkökulma Ruotsissa käytyyn poliittis-ideologiseen keskusteluun vuosina 1964–1975.

Historioitsija Mats Wikström on paneutunut artikkelipohjaisessa väitöskirjassaan merkittävään vaiheeseen ruotsalaista lähihistoriaa. Tutkimuksessaan 'The Multicultural Moment' hän tarkastelee aatehistorian ja poliittis-ideologisen keskustelun kautta, millä tavoin Ruotsi on eurooppalaisittain merkittävänä edelläkävijänä luonut monikulttuuriseen politiikkaan sitoutuneen yhteiskuntamallinsa.

Wikström lähestyy tutkimusaihetta sekä kansainvälisesti vertailevasta että henkilöhistoriaan nojautuvasta näkökulmasta. Vertaileva teema sisältää kuvauksen käsitekeskustelusta, jonka kautta hahmotetaan ideologis-retorista muutosta yhtenäistävistä kansankodin ilmapiiristä kohti monikulttuurista integraatioajattelua. Kansainvälisenä vertailukohteenä on Tanskassa ja Kanadassa käyty monikulttuurisuuteen linkittyvä poliittinen keskustelu. Kanadassa monikulttuurisuuspolitiikka virallistettiin vuonna 1971, kun taas Tanskassa ajatus ei saanut vastakaikua. Osittain juuri Kanadan esimerkin pohjalta Ruotsi hyväksyi ensimmäisenä eurooppalaisena valtiona monikulttuuriseen ideologiaan perustuvan maahanmuutto- ja vähemmistölakinsa vain neljä vuotta myöhemmin. Tämä merkittävä käänne huipensi 1960-luvun puolivälissä aloittaneen 'maahanmuuttoasioiden työryhmän' työskentelyn sekä laajan yhteiskunnallisen keskustelun, johon Wikströmin tutkimuksensa otsikkossa viittaa.

Väitöskirjatutkimus rakentuu neljästä erillisestä artikkelista. Edellä mainittujen kohteiden lisäksi

hänen aiheenaan on kielikysymyksen politisoituminen, ei-ruotsalaisten vähemmistöjen äidinkielen opetukseen liittyvä keskustelu ja aktivismi, jossa ymmärrettävästi tulee vahvasti esiin ruotsinsuomalaisen vähemmistön merkittävä osuus 'puolikielisyden' huolesta. Neljäs artikkeli käsittelee yksilöhistoriaan pohjautuvan analyysin kautta pääsihteerin Jonas Widgrenin edelläkävijän roolia monikulttuurisen maahanmuutto- ja vähemmistöpolitiikan muodostumisessa.

Tutkimuskysymyksenä – ja erillisten artikkeleiden kantavana teemana – Wikström pohtii, milloin, miten ja minkä vuoksi monikulttuurisuus poliittisena ideana määrittäyty ja muotoutuu keskeiseksi osaksi ruotsalaista yhteiskunnallista keskustelua. Vastavaa tarkastelua hän käy läpi myös maahanmuuttotutkimuksen ja maahanmuuttopolitiikan kannalta. Lisäksi hän vertailee Ruotsissa rakentunutta tilannetta suhteessa muihin länsieuroopan maihin sekä myös Kanadassa ja Australiassa jo aiemmin omaksutun virallisen monikulttuurisuuspolitiikan taustaan.

Väitöskirjassaan Wikström haluaa tuoda esiin yksilötoimijoiden merkityksen poliittisen muutoksen taustalla. Hänen mukaansa nämä ovat jääneet paitsioon kansallisen politiikan, instituutioiden tai ideologisten traditioiden rinnalla. Toimijoina hän näkee sekä etniset aktivistit, asiantuntijat että viranomaiset. Omassa tutkimuksessaan hän on aikalaiskeskustelua analysoiden tarkastellut, millaisia vaikutuksia tietyillä ilmauksilla ja niiden käytöllä on voinut olla suhteessa poliittiseen diskurssiin. Lähteinä hän on käyttänyt sekä puhuttua että kirjoitettua poliittista keskustelua, ja hyödyntänyt julkaistujen lähteiden rinnalla myös henkilöhaastatteluja.

Vierastyöläisten rajattu oleskeluoikeus

Ruotsi oli pitkään yhtenäiskulttuuriksi mielletty valtio, jossa vielä 1930-luvulle saakka maastamuutto oli yleisempää kuin maahanmuutto. Kuten esimerkiksi Suomesta, myös Ruotsista lähdettiin työn ja paremman elinkeinon toivossa mm. Yhdysvaltoihin ja Austraaliaan. Muuttoliike kääntyi vähitellen päinvastaiseen suuntaan mm. amerikanruotsalaisten paluumuuttajien ansiosta.

Toisen maailmansodan jälkeen Ruotsiin muutti liki 30 000 henkilöä Baltian maista sekä saman ver-

ran muita siirtolaisia. Näihin maahanmuuttajaryhmiin liittyen Wikström fokusoi keskustelua henkilöhistorian kautta, esimerkkeinä virolaiset Sven Alur Reinans ja Voldemar Kiviaed sekä puolanjuutalainen David Schwarz, joiden siirtolaisuuteen liittyvä aktiivisuus tutkimuksen kohteena olevana ajanjaksona on ollut merkittävää monikulttuurisuuspolitiikan muotoutumisessa Ruotsissa.

Vähitellen työperäinen maahanmuutto Ruotsiin alkoi kasvaa: erityisesti Suomesta pohjoismaisen yhteistyön ja liikkuvuussopimuksen myötävaikutuksella, mutta myös muualta Euroopasta. Muualta muuttaneiden ajateltiin asuvan vain tilapäisesti Ruotsissa, ja muuttavan työn päättyessä takaisin lähtömaahansa. Muuttoliikkeen laajenemisen myötä ensimmäisen kerran vuonna 1965 kysymys 'maahanmuuttajien sopeutumisesta' (*immigrant adjustment*) nousi esiin poliittisessa keskustelussa. Tämän seurauksena muutamaa vuotta myöhemmin, eli vuonna 1967, aiempi nk. vapaa turistimuutto (*tourist immigration*) ja Pohjoismaiden ulkopuolelta muuttavien oleskelulupa edellytti työ- ja asuinpaikkaa ennen maahantuloa. Tässä vaiheessa myös termi 'maahanmuuttaja' alkoi korvata termiä 'ulkomaalainen' hallinnollisena ja poliittisena käsitteenä. Samaan aikaan muotoutui uusi kansallinen tavoite: maahanmuuton ongelmallisuus käännettiin yhdenvertaisuudeksi, jonka pohjalta ruotsinkielien oppiminen ja ruotsalaiseksi tuleminen nousivat tavoitteiksi.

Wikström toteaa, että Ruotsi muuttui monikulttuuriseksi yhteiskunnaksi poliittis-ideologisesa mielessä yhden sukupolven aikana. Samanlaisesti toteutunut yhteiskuntarakenteen progressiivinen uudelleenorganisointi ja hyvinvointivaltiomallin rakentaminen myötävaikuttivat uuden ideologisen mallin esiintuloon – tosin vahvistamalla kaikille ulottuvaa hyvinvointia erityisesti 'ruotsalaisen kansankodin' ajattelutavan mukaisesti. Tuolloin monikulttuurisuuden ajatusta kohtaan nähtiin sekä edistäviä, että estäviä elementtejä.

Ruotsinsuomalaisten erityisasema suhteessa muihin vähemmistöihin

Toisen maailmansodan jälkeen Suomesta muutti Ruotsiin sekä suomen- että ruotsinkielistä väkeä.

Mats Wikström rinnastaa Will Kymlickan analyysia Kanadan monikulttuurisuuden rakentumisesta ja soveltaa käsitettä 'the difference white ethnics made' suomalaistaustaiseen vähemmistöön Ruotsissa. Suomen ja Ruotsin välinen pitkä yhteinen historiausta sekä ruotsinsuomalaisten vahva ammatillinen järjestyneisyys ja sitoutuminen työntekoon myötävaikuttivat siihen, että suomalaistaustaista vähemmistöä on pidetty 'kuin meitä' eli hyvin integroituneina ruotsalaiseen yhteiskuntaan.

Aiempaan tutkimukseen viitaten Wikström toteaa, että ruotsinsuomalaisiin liittyvä tutkimus suomeksi julkaistuna on jäänyt 'sokeaksi pisteeksi' tämän Ruotsin kannalta merkittävimmän maahanmuuttajaryhmän tutkimuksessa. Tästä poikkeuksena hän mainitsee kirjassa 'Suomalaiset Ruotsissa' (Korkiasaari & Tarkiainen, 2000) tehdyn ansiokkaan kuvauksen. Suomalais tutkijat ovat olleet kiinnostuneita enemmän kulttuuriin tai kulttuuri-identiteettiin liittyvästä näkökulmasta, eivät niinkään poliittis-ideologisesta keskustelusta suhteessa muuttoliikkeeseen.

Omassa tutkimuksessaan Wikström tarkastelee kielipolitiikan moniulotteisuutta ja tähän liittyntä keskustelua Suomessa ja Ruotsissa. Keskeisenä kohteena on kielikysymyksen politisoituminen Ruotsissa, johon liittyi mm. kielen ja oman äidinkielen merkitys sosiaalipoliittisena kysymyksenä. Kielipoliittiset – omakieliseen opetukseen liittyvät vaatimukset – olivat etnisten aktivistien kampanjoinnissa keskeisenä elementtinä. Paitsi että kielikysymys nähtiin pohjana sosiaaliselle ja poliittiselle yhdenvertaisuudelle, kielen osaamisen merkitystä perusteltiin myös mahdollisen paluumuuton kannalta.

Tosin hän myös muistuttaa siitä, kuinka vaatimaton tukea ruotsinsuomalaisten vähemmistöjoukkojen puolustaminen sai esimerkiksi Suomen hallitukselta tai silloiselta presidentiltä. Virallisen kielivähemmistöaseman ajaminen oli hajanaista, eikä sen vuoksi saavuttanut aktivistien esittämää tavoitetta vielä tuolloin.

Tutkimuksen johtopäätöksiä

Tutkimuksensa johtopäätöksinä Mats Wikström nostaa esiin seitsemän keskeistä piirrettä, jotka ovat myötävaikuttaneet monikulttuurisuuden ide-

an omaksumiseen (käsitteellisen, vertailevan, kansainvälisen tarkastelun näkökulmasta) ruotsalaisessa yhteiskunnassa. Ensinnäkin ajallinen ja käsitelmääritykseen liittyvä ulottuvuus, jossa Ruotsiin vaikutti Kanadassa käyty keskustelu ja poliittiset linjaukset. Toisena Wikström mainitsee yksittäisten etnisten aktivistien merkityksen. Tässä hän tuo esiin (aiemmin mainittujen aktivistien lisäksi) myös esimerkiksi Artturi Similän vaikutuksen monikulttuurisuusajatuksen muotoutumiseen ja vahvistumiseen Ruotsissa.

Kolmantena Wikström korostaa, että monikulttuurisuuden ideaa ei tuotu Ruotsiin valmiina, vaan se muokattiin omanlaisekseen yhteiskunnallisen keskustelun ja painopisteiden pohjalta. Neljäntenä johtopäätöksenä on etnisten aktivistien diaspora-ajatus, jonka pohjalta elämää uudessa kotimaassa ei rakennettu väliaikaisuuden tai lähtömaahan paluun pohjalta, vaan tavoitteena oli oman etnikulttuurisen aseman löytäminen osana ruotsalaista yhteiskuntaa.

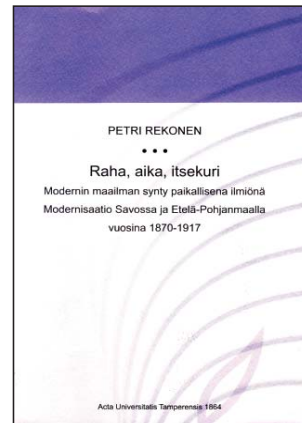
Viidentenä hän toteaa, että tuon ajanjakson keskustelussa kulttuuriset erot eivät olleet keskiössä niin vahvasti kuin esimerkiksi nykyään. Vasta myöhemmin nousi esiin mm. keskustelu uskonnollisista ääriliikkeistä, pakkoavioliitoista tai naisten alisteisesta asemasta. Tässä kohden Wikström muistuttaa, kuinka tärkeää on sitoa monikulttuurisuusdebatti historialliseen ajankohtaan ja nähdä siinä kontekstissa vaikuttavat piirteet.

Kuudes johtopäätös liittyy suomalaisten erityisasemaan. Erityisesti kielipoliittisten oikeuksien esiintuominen pohjusti yleisemminkin ajatusta vähemmistökuulttuurien asemasta ja oikeuksista osana yhteiskuntaa. Lopuksi Wikström nostaa esiin näkemyksen aatesuuntausten tai ideoiden leviämisestä; varsin nopeasti etnikulttuurisen monimuotoisuuden ajatus syrjäytti aiemman assimilaation pohjautuvan idean julkisessa keskustelussa. Hän muistuttaa, että muuttoliike oli tiukasti kontrolloitua ja että monimuotoiseen yhteiskuntaan ja sen hallinnointiin liittyvät kysymykset eivät olleet puoluesidonnaisia samalla tavoin kuin nykyisin.

Kuten Mats Wikström itse toteaa, moniulotteisella tutkimuksellaan hän on täydentänyt aukkoa, joka on liittynyt kyseiseen aiheeseen ja ajankohtaan. Ansiokkaasti hän käy läpi nykyisen monikulttuurisuuteen sitoutuneen ruotsalaisyhteiskunnan muotou-

tumista ideologis-poliittisen keskustelun ja toiminnan kautta. Tutkimus herättää lukijan mielenkiinnon yksilöhistorian merkitystä kohtaan. Kokonaisuuden hahmottamisessa lyhyt tiivistelmä tai muu kokoava osuus keskeisistä toimijoista, keskustelunavauksista ja hallinnollisista muutoksista olisi voinut auttaa lukijaa ja selkeyttää eri kohdista löytyvää tietoa. Jatkossa Wikströmin toivoisi paneutuvan vastaavalla analyysillä ajankohtaiseen siirtolaisuusdebattiin, jossa kärjistyksen suuntaan ja toiseen tulevat yhä vahvemmin esille.

Sari Vanhanen

Rekonen, Petri: Raha, aika, itseuri. Modernin maailman synty paikallisena ilmiönä. Modernisaatio Savossa ja Etelä-Pohjanmaalla vuosina 1870–1917. Acta Universitatis Tampereensis 1864. Tampere 2013. 318 s. ISBN 978-951-44-9244-0.

Petri Rekosen tutkimus käsittelee suuren valtamerentakaisen siirtolaisuuden ajanjaksoa 1800-luvun modernisaatiokehityksen valossa. Väitöskirja jakautuu kolmeen osaan: Ensimmäisessä tarkastellaan siirtolaisuutta. Keskeisiä kysymyksiä ovat miksi siirtolaisuus Etelä-Pohjanmaalta oli 1800-luvun loppupuolella niin voimakasta, kun joistakin maakunnista, kuten Savosta, siirtolaisuus oli suhteellisen vähäistä? Oliko siirtolaisuus seurausta taloudellisista vai mentaalisisistä tekijöistä? Toisessa osassa kuvataan lähinnä kirkon väkilukutaulukon, maaherran vuosikertomusten ja Suomen virallisen tilaston valossa Suomen maaseudun taloudellista ja sosiaalista rakenteesta. Kolmannessa osassa tarkastellaan millä tavoin maalaisraivas oli omaksunut kapitalistisen mentaliteetin ja kuinka tämä ilmeni erityisesti suhteessa työnteeseen.

Siirtolaisuuden huippuvuosina 1800-luvun loppulla eteläpohjalaisten osuus oli reilu kolmannes kaikista siirtolaisista. Siirtolaisuus Savosta oli vaatimatonta tähän verrattuna. Väkiluvun kasvu ja tilat-

toman väestön osuuden kasvu 1800-luvun puolessa välissä erityisesti Etelä-Pohjanmaalla on tutkimuskirjallisuudessa nähty perustavanlaatuisena siirtolaisuuden syynä. Ensin lähtivät talolliset, joiden tilakoko oli liian pieni perheen elättämiseen, ja sen jälkeen ns. irtain väestö. Talorahojen hakeminen Amerikasta on usein esitetty siirtolaisuuden tärkeimpänä vaikuttimena, koska suurin osa takaisen palaa-vista siirtolaisista oli talollisia ja talollisten poikia. Tämä selitys on Rekosen mukaan jossain määrin harhaanjohtava, koska tilaton väestö jäi suurelta osin Amerikkaan rakentamaan uutta tulevaisuutta, koska heillä ei ollut niin vahvoja syitä palata Suomeen kuin talollisilla ja talollisten jälkeläisillä. Kaikkia kansankerroksia koskettaneen siirtolaisuuden taustalla oli modernisaation leviäminen myös maaseudulle ja traditionaalisen ajattelun mureneminen.

Sellaisilla alueilla, missä vallitsi moderni käsitys yksilöstä ja hänen mahdollisuuksistaan, henkilökohtaisista kyvyistä oli hyötyä. Niiden varaan saattoi rakentaa elämänsuunnitelman, ja siirtolaisuus tuli varteenotettavaksi vaihtoehdoksi. Taloudellisen mielen omaava ihminen ymmärsi varsin nopeasti Amerikan siirtolaisuuden taloudelliset edut”, kuten Rekosen tiivistää. Tällainen kulttuuri oli selvimminkin vallalla ruotsinkielisellä Pohjanmaalla, mutta myös suurella osalla Etelä-Pohjanmaata.

Kapitalistinen tuotantotapa oli jo 1880-luvulla lyönyt itsensä läpi Etelä-Pohjanmaalla, jossa myös oli laajalle levinnyt rahatalous. Savossa taas noin kolmasosa palkoista maksettiin viljana tai raha- ja viljapalkan yhdistelmänä. Etelä-Pohjanmaalla vallitsikin yleisesti korkeampi elintaso kuin Savossa. Myös keinot rahan ansaitsemiseen olivat erilaiset. Kun Savossa tilaton väestö hankki rahaa metsätöillä ja kausiluontoisilla maataloustöillä sekä laittomalla viinanpoltolla, Etelä-Pohjanmaalla oli paljon talon ja pienen maatilkun omistajia, ja kotiteollisuus täydensi maataloustöitä. Myös karjatalouden nopea yleistymisen vaurastutti maakuntaa.

Yhteiskunnallinen kuri oli ankarampi Etelä-Pohjanmaalla kuin Savossa. Vähitellen kurista tuli kasvatuksen kautta sisäistetty itsekuri. Etelä-Pohjanmaalla työntekoa tarkkailtiin hyödyn näkökulmasta. Huomio kiinnitettiin tehokkaaseen työntekoon kuten myös työntekijöiden erilaisiin toivottaviin tai epätoivottaviin luonteenpiirteisiin. Savossa taas työnteko ja asumismuoto kietoutuivat usein toi-

siinsa hämärtäen palkkasuhteen ja yhteisöasumisen eroa. Talollisten ja tilattomien välinen kynnys oli usein matala. Tehokkaaseen työntekoon tai ihmisen luonteenpiirteisiin ei juuri kiinnitetty huomiota.

Näistä olosuhteista johtuen Etelä-Pohjanmaa ja Savo modernisoituivat hyvin eri tavalla. Etelä-Pohjanmaalla itsekuri, tehokkuus ja individualismi oli modernisaation ytimessä ja rahatalous moottorina kun Savossa rahatalous oli vasta kehitysvaiheessa metsäkauppojen ja metsätyön rahapalkkojen kautta. Yksilöllä oli siten paremmat mahdollisuudet asettaa tavoitteita elämälleen Etelä-Pohjanmaalla. Amerikan siirtolaisuus voidaan ymmärtää nopeamman modernisaation seurauksena.

Modernisaation vaikutuksesta siirtolaisuuteen kielii myös, että tilaton väestö kasvoi koko 1800-luvun ajan Etelä-Pohjanmaalla, mutta paljon voimakkaammin Savossa. Tilattomuus ja maatyöväestön alivuokralaisuus olivat siis huomattavasti yleisempiä Savossa. Liikaväestöä oli siis enemmän Savossa kuin Etelä-Pohjanmaalla, ja siten siirtolaisuuden paine olisi perinteisten selitysten mukaan ollut rakenteellisesti voimakkaampaa Savossa. Rekosen tutkimuksen mukaan Etelä-Pohjanmaan vauraus ja eetos oli tärkeämpi selitys siirtolaisuudelle. Sekä vuoden 1887 siirtolaisuusaalto että nopeasti kehittyvä karjatalous ja tämän myötä panostus meijereihin sekä heinäviljelyyn osuivat yksiin. Tämä merkitsee sitä, että Etelä-Pohjanmaalla oli varaa sijoittaa yhtäaikaisesti sekä Amerikan siirtolaisuuteen että karjatalouteen.

Rekosen tutkimustulokset ovat hyvin mielenkiintoiset, ja valottavat siirtolaisuutta ja sen syitä uudella tavalla. Tutkimuksessa käsitellään aiempi siirtolaisuustutkimus perusteellisesti ja kriittisesti. Rekonen ei hylkää aiemmissä tutkimuksissa tehtyjä johtopäätöksiä, pikemminkin oikaisee ja tarkentaa ja tarjoaa uusia selityksiä. Varsin kattavasta esityksestä jää valittavasti uupumaan taloudellisen järjestötoiminnan analyysi. Osuuskaupat, osuusmeijerit ja osuuskassat muodostivat myös tärkeän taloudellisen sektorin Etelä-Pohjanmaalla ja tukee tutkimuksen tuloksia.

Avoimeksi jää olisiko pohjalaisella kansanluonteella ja yritteliäisyydellä ollut oma osansa modernisaatiossa, vai loiko modernisaatio myytin tästä. Tämä onkin vaikeammin tieteellisesti tutkittavissa.

Krister Björklund

Palola, Tuomas: Amerikkalainen vai pohjoismainen? – Amerikan apostolis-luterilaisuus vuosina 1884–1929 (American or Scandinavian? American Apostolic Lutheranism 1884–1929), Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry. Oulu 2014. 570 s. ISBN 978-951-843-251-0.

Lestadiolaisuuden historiaa Pohjois-Amerikassa

Amerikasiirtolaisuus sisältää muiden muuttoliikkeiden tapaan transnationaalisia piirteitä, aatteiden, uskontojen ja vuorovaikutuksen siirtymiä. Eriytyisen mielenkiintoisia esimerkkejä löytyy uskonnollisten suuntausten ja ryhmien siirtymisissä, jotka ovat myös oman aikamme keskeisiä kulttuurisia ja poliittisia kysymyksiä. Suomalaisen siirtolaisuuden historian kannalta tärkeä ja mielenkiintoinen kysymys on ollut lestadiolaisuuden kannattajien muuttoliike Amerikkaan. Itse asiassa suuren massasiirtolaisuuden alkuvaiheen suomalaiset amerikasiirtolaiset tulivat pääosin juuri vahvoilta lestadiolaisalueilta Tornionjokilaakson molemmilta puolilta, Ruotsin Lapista ja Norjan Jäämeren rannikoilta. Lestadiolaistaustaiset muuttajat tulivat eri valtioiden alueilta, puhuivat suomea, norjaa tai ruotsia. Heidän joukossaan oli myös saamelaistaustaisia.

Tuomas Palola on tutkinut kirkkohistorian väitöskirjassaan Pohjois-Amerikkaan siirtyneiden suomalaisten, jossain määrin myös ruotsalaisten ja norjalaisten mukanaan viemää henkistä perintöä, lestadiolaisuutta, sen asettumista uuteen ympäristöön, siinä tapahtuneita muutoksia ja syntyneitä uusia muotoja. Eriytyisen merkittävä kysymys on yhteydenpito ja sen muodot alkuperäalueen ja uuden ympäristön välillä. Toimintatapojen, aatteiden ja uskonnollisten näkemysten juurtuminen ja muovautuminen uuden maailman oloissa ei ollut aivan yksinkertaista. Yleiset elinolot, fyysinen ympäristö, toisenlainen yhteiskuntajärjestelmä, henkinen ilmapiiri, kirkollisten olojen erilaisuus - erityisesti amerikkalainen vapaakirkkojärjestelmä joka merkittävästi erosi suomalaisesta, ruotsalaisesta ja

norjalaisesta valtiokirkkotyyppistä - ja monet muut tekijät asettivat uudenlaisia toimintaedellytyksiä ja myös monia rajoituksia.

Tutkimuksen kohteena ovat lestadiolaisuusmuovautumiset aikavälillä 1884–1929, alkaen suuresta hajaannuksesta. Osa ryhmäkunnista seurasi melko läheisesti pohjoismaisia esikuviaan, osa pyrki omille linjoilleen ja aiheutti hämminkiä kaukaisilla lähtöalueillaan. Henkilökiistojen ja opillisten keskustelujen pohjalta lopulta muotoutuivat keskeiset ryhmät, ehkä merkittävimpänä tuloksena oli pohjoisamerikkalaisen Apostolis-Luterilaisen kirkkokunnan perustaminen vuonna 1928. Se kokosi ehkä noin puolet kaikista lestadiolaisuuden kannattajista, kun lisäksi oli muita kilpailevia suuntia. Uusia suuntauksia on eriytynyt lisää seuraavinakin vuosikymmeninä. Keskeiset kiistat ovat yleensä liittyneet opinkappaleiden tulkintaan, Raamatun ohjeiden noudattamiseen, ripin ja kasteen merkitykseen, maallikkohotajuuteen, ja selvästi myös henkilöiden persoonallisuksien ja johtamistapojen aiheuttamiin riitoihin.

Palola pyrkii kokonaisvaltaiseen tutkimukseen, joka tässä yhteydessä tarkoittaa laaja-alaista, monipuolista historiaa. Tekijä pyrkii selvittämään, mitkä ryhmät vaikuttivat amerikkalaisessa lestadiolaisuudessa eli apostolis-luterilaisuudessa; millaiset olivat yhteydet pohjoismaiseen lestadiolaisuuteen, mikä oli kansallisuuden ja kielen, eli etnisen taustan, merkitys; ja mitkä olivat eri ryhmien dogmaattiset painotukset. Käsitykseni mukaan näistä kysymyksistä kolmas, amerikkalaistumiseen liittyvä, on painoarvoltaan suurin. Tutkimuksessa ei ole kuitenkaan ole juuri hyödynnetty amerikkalaistumiseen liittyviä teoreettis-käsitteellisiä tutkimuksia, joita viime vuosikymmeninä on tehty runsaasti. Tieteellisinä apukäsitteinä tai teorioina on hyödynnetty ryhmänmuodostuksen (Hogg 1987) ja ryhmäidentiteetin teorioita (Teifel 1987), joskin kovin niukasti. Tutkijalle olisi ollut hyvä perehtyä myös historian tutkimuksessa käytettyihin transnationaalisuuden ja verkostoitumisen käsitteisiin.

Maantieteellisesti tutkimus sisältää sekä Yhdysvallat että Kanadan. Koska ylivoimaisesti suurin osa 20 000–30 000 apostolis-luterilaisesta sijoittui Yhdysvaltain puolelle tuona aikana, Kanadan mukaanotto tuntuu turhalta. Tutkimus on rakennettu ajallisen muutoksen pohjalta. Tämä jaottelu on toimiva ja selkeä, vaikka paikoitellen mekaanisen tuntuinen

(esim. luvuissa 4. ja 5. ja ”suurten seurojen” käsittely). Olisi kannattanut problematisoida paremmin ko. vaiheissa merkittävänä pidetyt asiat.

Palola tuntee amerikkansuomalaista apostolis-luterilaisuutta koskevan kirjallisuuden hyvin. Tutkimusaineisto on vakuuttavaa, erittäin runsasta ja monipuolista, ja sitä on koottu sekä pohjoismaista että Pohjois-Amerikasta. Tutkimusmateriaali koostuu arkistolähteistä, painetusta alkuperäismateriaalista, haastatteluista, sanoma- ja aikakauslehdistä, aikalaiskirjallisuudesta ja tutkimuskirjallisuudesta. Voi kuitenkin huomata, että monissa yhteyksissä (esim. ”suuret seurakunnat”) ei käytetty aineisto aina tarjoa mahdollisuutta päästä ns. kulissien taakse, jolloin päätelmiä on pitänyt tehdä lähinnä aloitteiden ja kokousten loppulauselmien sisällöistä. Siksi esim. lehdistössä käyty keskustelu olisi voinut olla esillä vielä nykyistä paremmin.

Sosiaaliselta taustaltaan valtaosa apostolis-luterilaisista kuului työväestöön. Apostolis-luterilaisuuden asenne järjestäytyneitä työväenliikettä vastaan näyttäytyy työssä kovin jyrkkänä. Kuitenkin siinä on mainittu joitakin esimerkkejä, jotka kertovat jakaantuneista mielipiteistä tässä suhteessa (esim. saarnaaja Itäsen tapaus, sekä viittaukset ”suurten seurojen” keskustelunaiheisiin kuten lakkoihin ja ammattiliittoihin), joten asia ei ole aivan itsestään selvä.

Tutkimuksen kannalta tärkeä amerikkalaistumisen kysymys tulee käsittelyyn esimerkiksi seuraavien asioiden yhteydessä: siirtolaisen asema yhteiskunnassa, työ, vapaa-aika, lainsäädäntö, lakot, koulutus, kielikysymykset (englannin kielen käyttö), suhteet muihin etnisiin ryhmiin, ensimmäisen maailmansodan vaikutukset (keskustelut esivaltauskollisuudesta ja sen osoittamisesta, ks. s. 214–220) sekä kieltolaki. Jäädään siis kysymään, mitä amerikkalaistuminen todella merkitsi, oliko se pakottavaa vai vapaaehtoista, miten kilpailevat apostolis-luterilaisuuden suuntaukset suhtautuivat eri kysymyksiin? Kielikysymystä tarkastelemalla Palola osoittaa hyvin, että monet apostolis-luterilaiset olivat aktiivisia englannin kielen käytön levittämisessä. Tämä piirre kertoo samalla kyseisen amerikkansuomalaisen ryhmän pitkään jatkuneesta läsnäolosta Yhdysvalloissa ja siten siirtolaissukupolvien amerikkalaistumisen tilanteesta.

Tärkeä kysymys Palolan tutkimuksessa on myös selvittää, ketkä johtivat apostolis-luterilaisuutta ja

miten sitä johdettiin. Yksilövaikuttajat nousevat tällöin esille. Heitä on ollut paljon - saarnaajia, pappeja ja erilaisia maallikkojäseniä. Maallikoista Palola nostaa esiin ”amerikkalaistuneet” apostolis-luterilaiset liikemiehet. Lukijan huomiota kiinnittää se, että naisten osallistuminen jää väitöskirjassa kovin vähälle huomiolle, vaikka heidän osuutensa jäsenistöstä oli noin puolet. Väitöskirjan tekstissä ja lähdeviitteissä on selviä viitteitä naisten aktiivisesta panoksesta apostolis-luterilaisten yhteisöissä (esim. Ida Nummi ja Maria Manley). Tästä aiheesta voisi ehkä jopa tehdä oman erillisen tutkielmansa. Erikoista on myös, ettei tutkimuksessa mainita sanaakaan osuustoiminnasta ja osuusliikkeistä, joka on ollut amerikkansuomalaisten yhteisöjen yksi tunnusomaisimmista piirteistä varsinkin Keskilännessä eli apostolis-luterilaisuuden vahvalla alueella.

Väitöskirjan yksi keskeinen kysymys liittyy yhteydenpitoon vanhaan maahan eli Suomen lestadiolaisalueille, Tornionjokilaaksoon, Ruotsin Lappiin (Jällivaara, Lannavaara) ja Norjaan (”Vesisaaren hajaannus”). Yhteydenpito puolin ja toisin oli vilkasta – saarnaajia ja pappeja tuli ja meni jatkuvasti ja postilla kuljettiin kirjeitä. Tarkoitus oli kysyä neuvoja, kertoa kuulumisia, ohjeistaa, antaa tukea kulloinkin oikeassa olevalle ryhmälle ja tehdä puhujamatkoja eri paikkakunnille. Lähetit raportoivat ja jakoivat tietoa. Tämä kaikki kertoo paitsi verkostoista, asettaa myös kysymyksen valtasuhteista. Kuka johti apostolis-luterilaisia, olivatko he vain heijastumia vanhasta maasta vai toimiko suhde toisinkin päin? Palolan mukaan voidaan nimittäin myös havaita, miten kiistat Pohjois-Amerikasta heijastuivat Euroopan pohjoisosiin. Mutta miten pohjoismaista lestadiolaisuutta johdettiin, mikä oli sen uskonnollisen yhteisön rakenne, miten merkittävästi esim. Ruotsin Lapista tai Kittilästä puututtiin asioihin, kuka ja miten viestejä välitti, kuka vaikutti keneen? Näistä asioista on paljon tietoa, mutta kokonaiskuvan saaminen ei ole aivan helppoa.

Palolan tutkimusotteelle on ominaista toteava käsittelytapa ja runsas, paikoin yksityiskohtainen lähdetietojen esittäminen. Monipuolisempi siirtolaisuuden historiaan, amerikkalaistumiseen, transnationalismiin ja verkostoitumiseen liittyvien käsitteiden ja teorioiden käyttö olisi vahvistanut analyttisempää otetta. Väitöskirjan teksti on ilmaisultaan sujuvaa ja huoliteltua asiasuomea. Palola pyr-

kii selittämään lukuisat aiheeseen liittyvät ”sisäryhmäläiset” usein melko värikkäiltä kuulostavat ilmaiset. Hän on myös laatinut niistä mittavan liiteluettelon. Muutamia tarkennusta vaativia kohtia, asiavirheitä tai huolimattomuusvirheitä tosin löytyy, ei kuitenkaan häiritsevässä määrin.

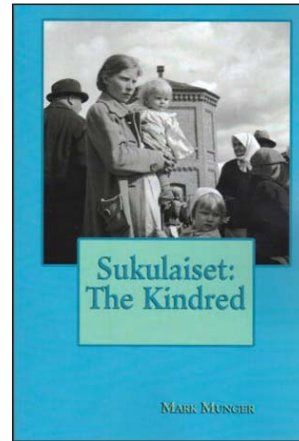
Runsas lähdeviitteiden käyttö kertoo luonnollisesti siitä, että Palola on tehnyt jopa poikkeuksellisen mittavan lähde työn. Tietoja on koottu myös 11 liitetaulukon, terminologiseen liitteeseen ja laadittu graafinen ”apostolis-luterilaisuuden sukupuu”. Lisäksi tekstiin on sisällytetty runsaasti taulukkoja, pienikokoisia karttoja sekä historiallisia valokuvia. Nämä kaikki ovat luonnollisesti arvokkaita monille myöhemmille siirtolaishistorian ja lestadiolaisuuden historian tutkijoille.

Tuomas Palolan tutkimus tuo paljon uutta, ennen näkemättömän tarkkaa tutkimustietoa aihepiiristä, jota on aikaisemmin käsitelty suhteellisen vähän. Kyseessä on perusteellinen, monipuolinen ja laaja-alainen selvitys amerikkalaisesta apostolis-luterilaisuudesta (eli lestadiolaisuudesta), sen suuntauksista ja kehityslinjoista vuosina 1884–1929. Vahvimmillaan tutkimus on ryhmäkuntaisuuden synnyn ja linjariitojen tutkimuksessa sekä monien verkostoimaisten yhteyksien käsittelyssä pohjoismaihin.

Palola korostaa yksittäisten henkilöiden, pappien, saarnaajien ja maallikkovaikuttajien osuutta, erilaisia henkilö- ja järjestösuhteita. Tutkimus tarkentaa myös kuvaa pohjoismaisen lestadiolaisuuden toimintavoista, sen monikansallisista piirteistä, johtajuusongelmista ja yhteysverkostoista niin pohjoismaihin kuin Pohjois-Amerikkaan. Tarkempi rajaus, kysymyksenasettelun tarkentaminen ja käsitteellistäminen olisi ollut tutkimukselle eduksi ja tutkimusote voisi kauttaaltaan olla analyttisempi. Keskeiseen asiaan eli amerikkalaistumiseen liittyvät asiat tulevat esiin eri yhteyksissä ja hajanaisesti. Työn tekijälle on toisaalta annettava tunnustus lopuluvusta, jossa analysoidaan amerikkalaistumisproblematiikkaa hyvällä tavalla.

Palolan kirja on erittäin perusteelliseen työhön pohjautuva vahva tietopaketti. Se tarkentaa merkittäväällä tavalla tietojamme amerikansuomalaisten uskontohistoriasta ja koko pohjoismaisen lestadiolaisuuden kansainvälisistä yhteyksistä ja toimintatavoista.

Auvo Kostiainen

Munger, Mark: *Sukulaiset: The Kindred*. Novel. Cloquet River Press, Duluth 2014. 462 p. ISBN 978-097-92-1756-2.

Sukulaiset: The Kindred (2014) is another noteworthy Finnish-American-centered novel of the Duluthian author Mark Munger whose previous works comprise an impressive collection of novels and short stories portraying life in Minnesota, one of the regions of Finnish concentration in the USA. *Sukulaiset* is a sequel to his novel *Suomalaiset: People of the Marsh* (2004) telling about the lives, hardships and struggles of Finnish migrants in Minnesota from the late 1910s to the early 1920s. The struggles Finnish-Americans fight are of different kinds: love rivalry, the political confrontation between the “Red Finns” and the “church Finns”, the strikes of Finnish IWW activists for better salaries and working conditions, the last battles of World War I in 1918, and, more important, Finns’ fight for success, recognition and their own place in the American society not as migrants but as citizens.

Yet the hardships and struggles are not over for some characters of *Suomalaiset* and many new characters (both Finns, Finnish-Americans and Estonians) who are now put into the overwhelming turbulence of the 1930s and 1940s in which the Karelian fever and the idealism of the “Red Finns” (as well as their disillusion), the Soviet invasion of the Baltic states, the Winter war and the World War II, Stalin’s political purges and Hitler’s Holocaust stand together. And also together stand two key countries in which the novel is set: Finland and Estonia, two Finno-Ugric nations with many similarities in languages and cultures. Two small states for which the 1930s and the 1940s were the hardest challenge. *Sukulaiset*. *The Kindred*.

In beautiful winter Finnish forests and on the centuries-old streets of Estonian towns the mag-

nificent story of love and rivalry, war and peace, separation and reunion unfolds. The characters are often based on real people, and that is why a reader follows their lives with a heart trembling and with full immersion into their dramas and tragedies. What will happen to the protagonists next? Another stroke of fate or escape at last?

At the same time, Mark Munger vividly tells not only the story about Finns and Estonians, but also the story about Finland and Estonia. The novel demonstrates how much research the author has put into his text. The historical background of the characters' lives is multifaceted, authentic and accurate, and the details are noticeable: the exodus of the "Red Finns" from the USA to the Soviet Karelia and the role of communist activists in recruiting them, the Forest Brothers' guerilla war, the role of the Estonian Infantry Regiment 200 in Finnish army, and the Singing revolution in Estonia. The author has definitely spent much time in working

with archives, historical studies and newspapers. However, this is not surprising given the fact how accurate and full of the true stories his first novel *Suomalaiset* was.

This rich, detailed and easy-to-read historical fiction is a perfect book both for those who are interested in the history of Finland, Estonia, and the Finnish-American migrant diaspora from the 1930s to the 1940s, and for those who are curious to learn something about this history. Although Mark Munger is neither a Finn nor Estonian himself, he writes about Finland and Estonia with both skill, knowledge and understanding. The novel is not only a story of the Finnish and Estonian characters' battles and hardships, but also of their feelings, strengths and weaknesses which they discover and rediscover during the hard times. An inspiring book to read, definitely!

Roman Kushnir

Pappi kuunteli saarnaa

Ruskon kirkkoherra Pasi Salminen on instituutin hallituksen jäsen. Viime kokouksen alla Pasi kertoi jutun Tanskan ajoiltaan – hän on vuosina 1994–98 toiminut siirtolaispappina Kööpenhaminassa. Tehtävä oli mielenkiintoinen ja toimenkuva laaja: työt heittivät Pasiin välillä diplomaattikutsuille, joskus hän teki etsivää sosiaalityötä prostituoitujen parissa.

Pasi kertoi: *"Tulin autollani jostain työtehtävästä. Ajelin moottoritiellä luvalliset 110 km tunnissa. Ajatuksissani kun olin, en huomannut, että yhtäkkiä nopeusrajoitus oli 40 km/tunnissa. Ja poliisihan siellä oli käsi pysytyssä odottamassa. Avasin auton ikkunan varmana siitä, että nyt kortti lähtee. Joskus on papin virkapuku tuonut anteeksiantoa – nyt ei ollut sekään mukana. Tuima poliisi ilmoitti, että ylinopeus oli huomattavan suuri. Johdatustako, mutta samalla kun poliisi avasi suunsa, vaimoni soitti vieressäni olevaan kännykkään. Vastasin Anu-vaimolle, että en voi puhua, sillä poliisilla on nyt puheenvuoro"*.

Pasi jatkoi: *"Poliisi tiedusteli, että mikä mies ja mistä olen? Ilmoitin olevani Suomesta ja pappi ammatiltani. Poliisi oli vetänyt henkeä, ja ilmoitti, että jospas pappi nyt vaihteeksi kuuntelisi hänen saarnansa. Ja kyllähän sitä saarnaa tuli, kertoi Pasi. Mutta ystävinä erottiin, eikä sakkoja tullut. Ja seuraavana sunnuntaina saarnani teemana olikin sitten armo"*.

Ismo Söderling

